

Visky András

A szökés

– Játék a Szerellemmel, a Szabadsággal és a Történelemmel –

KOLOZSVÁR, 2005

Szereplők:

BÍRÓ MÁRIA

(nagyon fiatal, majdhogynem gyermek még, Angyal menyasszonya)

ANGYAL

(legfeljebb harminc éves, szép, törékeny testalkatú, lányos külsejű, önsajnálatra hajlamos)

BÁTYUS

(negyvenötnél nem több, erős, határozott, gyakorlatias, józan észjárású)

VITÉZ

(kortalan, ahogyan az időt ismerő emberek, éles, száraz humorú; nagy, kifejező szemek)

FOGLÁR

(rusztikus, joviális, nem ért az egészből semmit és nem is érdekli, hóhéréként is kitűnő)

MEGJEGYZÉSEK

1. A játék alaphangja játékos-ironikus (beleértve a finálét!), de semmiképpen sem komolytalan. A színészi játékra nem a távolságtartó, maszkszerű modor jellemző, a patetikusnak tűnő replikákat inkább az ironikus regiszterhez közelítsük, anélkül azonban, hogy valamiféle didaxis, netán bölcselkedő utalások, kibeszélések, felelőtlen poénkodások uralnák el az előadást. Fontos, hogy Vitéz alakját ne az öreg-kortalan bölcs, kimunkált színészi hangorgánum reprezentálja, hanem sokkal inkább a magas és alacsony hangfekvés közötti száraz, időn és történeten kívüli hang és magatartás. Leginkább a *Lear király* Kent-jéhez tudnám hasonlítani. A hangkulissza atmoszféra teremtő ereje, körültekintő megkomponáltsága ebben a játékban az átlagosnál sokkal nagyobb szerepet játszik.

2. A reménybeli előadás a szerző számára a színház és a játék, a színház, a játék és a valóság (szakító)próbája. Annak a kérdésnek a fölvetése, hogy milyen módon tudjuk megjeleníteni a történő színház anyagában a csodát.

Az előadás a sanzon zenei motívumaival indul, majd nagy esőt hallunk, amely egyre viharosabbra fordul, mígnem harci zajok, agyúszó, lódobogás, fegyverek pengése, üvöltözések keverednek el benne és elnyomják mind a zenét, mind pedig az esőt. Lassan megy fel a fény. Egy várbörtön pincéjét látjuk, (kétszintes) ágyakkal és/vagy priccsekkel.

Lebegő realizmus, a helyszín valamiféle kortalanságot sugall: miközben nagyon is valóságosan magát „a helyzetet” is sugallni tudja

ELSŐ JELENET

Angyal álma. Angyal a vádlott, Mária a bíró, körülötte fehér csuklyás, arctalan esküdtszék, oldalt, a vádlott mögött a Foglár áll

MÁRIA *hivatalosan* Neve?

ANGYAL *nem válaszol.*

MÁRIA *kedvesen-kegyetlenül* Mi a neved?...

ANGYAL Angyal...

MÁRIA A neved, vádlott, a neved. Az életformád felől éppen most döntünk. Angyal: nem is rossz, nem is rossz. Felér egy beismerő vallomással.

ANGYAL Angyal János.

MÁRIA *élvezi a helyzetet* Angyal? Jól hallottam? Ismételd meg... Csak bátran, bátran...

ANGYAL *zavartan* János. Angyal. Angyal János...

MÁRIA Angyal. Nagyszerű, akkor már nem is élsz. A kivégzés már semmiség. Rutin munka. Fájdalom mentes beavatkozás, hála a felvilágosult emberiség e tárgyban felhalmozott gazdag tudásának.

FOGLÁR Ámen.

ANGYAL A *nevem* Angyal...

MÁRIA Hallottuk. Mindenesetre köszönjük az odaadó és bátor közreműködést a rögtönítelő bírósággal. A beismerő vallomás könnyít a lelken. Huss, úgy elszáll, mint a pinty, a könnyű lélek. *Énekel* Szállj, szállj lélek, szállj...

ANGYAL Nem ismertem be semmit. Csak a nevemet.

MÁRIA De hiszen ez elég. Angyal, nem? Akkor ezzel megvolnánk. Kötél általi halál, ahogy illik... Igen, igen... Népek tavasza...? Csak nem...? Rövidesen megismered a magyarok istenét... Ismered?

ANGYAL *bizonytalanul* Ismerem, hogyne, hát persze...

MÁRIA Kiváló. Én is ismerem, közös ismeretség, örülök. Egy kisebb isten, sőt valamivel fiatalabb is, mint mondjuk a zsidóké, istenben ők a legjobbak, elismerem... Nem állítom, hogy verhetetlenek volnának, mert nem verhetetlenek. Hanem a magyarok istene...! Nagy a szája, mert kisebb isten, mint a többi. De azért jó isten, csak kisebb... Hasonlít rád, angyalom...

ANGYAL Kötél általi...?

MÁRIA Tulajdonképpen, lássuk csak, két lehetőség van: Szibéria vagy kötél... Két lehetőség, és ez máris a szabadság esélye. No nem a te szabadságodé, hanem kérlek az enyémet, ugye megérted... Mi is a neved?

ANGYAL *ordít* Angyal. Angyal János. Angyal János, honvéd. Közkatona. Honvéd, honvéd, honvéd...!

FOGLÁR *lefogja*. Csillapodj, na!

MÁRIA *a Foglárhoz*. Engedje el. Csak bátran. Engedje el, ha mondom, ne féltsen engem.

FOGLÁR Én igenis féltem magát, életem.

MÁRIA Köszönöm. *Angyalhoz*. Megjött a hangod, angyalom. Ordítózunk a halál árnyékának völgyében. Késő. Angyal, ugye? De hiszen már tisztáztuk. Akkor kötél... *Lekopogja*. És köszönd meg... Kötél általi, punktum, vár a kisisten...

FOGLÁR Ámen.

MÁRIA ...majd megismered, ne félj... Huss, huss, száll a könnyű lélek, mint a pinty. A magam részéről csak gratulálhatok. Tessék: gratulálok. A boldogító kötél általi... Elmehetsz, angyalom... *A Foglárhoz*. Elviheti.

FOGLÁR Viszem, életem. *Sötét*.

MÁSODIK JELENET

Bátyus rázza, ébreszti Angyalt. Az álomi hangkulissza még egy ideig tart, mintha Bátýus lépne be Angyal álmába, vagy legalábbis a két esemény egymásba csúszna

BÁTYUS Angyal... Angyal... A fenébe is... Nem lehet rendesen aludni tőled... Ébredj, barátom... Na ébredj szépen... elég volt...

ANGYAL Angyal János, honvéd, jelentéstételre jelentkezik...

BÁTYUS Jól van, jól van... Jelentkezzél már, jól van, nyugodj meg...

ANGYAL Bátýus, de jó, hogy itt vagy.

BÁTYUS Hát mit mondjak, jobb helyet is el tudnék képzelni magamnak... Kelj fel, barátom, én is szeretnék álmodni egy kicsit, de tőled egyszerűen lehetetlen. Gátlástalanul elálmodsz előlem mindent.

ANGYAL Kihallgattál?

BÁTYUS Mit tehettem volna...?

ANGYAL *reménykedve*. Na és? Mit mondtam...?

BÁTYUS A magyarok istene, azt mondtad. Valamit mondtál a magyarok istenéről. Valami zagyvaságot. Láttad? Láttad *őt*?

ANGYAL *bizonytalanul* Láttam...

BÁTYUS Milyen?

ANGYAL Nem emlékszem.

BÁTYUS Akkor nem láttad.

ANGYAL De láttam! *Bizonytalanul*. Egy kisebb isten... és... és... megvan, fiatalabb is, mint...

BÁTYUS Hagyd, nem láttad. Most próbálj ébren maradni, én következem, hátha nekem végre sikerül szemtől szemben látni őt. Te mindig hosszabban álmodsz, mint én, Angyal... És mégsem jutsz semmire. Hej, ha én egyszer megpillantanám, belenézhetnék a kék szemébe...

ANGYAL Kék? Inkább zöldre emlékszem. Ez egy zöld szemű isten...

BÁTYUS Hülyeség.

ANGYAL Költsél fel. Miért nem költesz fel, megegyeztünk... Ha túl hosszúra nyúlik, rázzál fel, amikor veled beszélek, és akkor hátha többet fogok tudni elmondani róla.

BÁTYUS Nincs hozzá szívem. Mert jobbakat álmodsz, egyszerűen azért nem költelek fel. Látod a magyarok istenét. Milyen? Milyen!

ANGYAL Nem emlékszem, ne haragudj. Inkább a bíróra emlékszem, az ítélethirdetésre. Azt mondta, már nem is élek, ha így hívnak. Kötél általi halál, ennyi az egész. Majd csak találkozunk vele, megállunk előtte, mintha jelentéstételre jelentkeznénk. Te biztos vagy benne, hogy meg kell szöknünk innen? Miért kellene nekünk innen megszökni?

BÁTYUS Azért mert kell. Várbörtön, meg kell szökni. Ez a szabály, ezt kéri tőlünk a történelem. A történelem szelleme. De legalábbis meg kell kísérelni, ez a minimum. Ezt a minimumot nevezik bátorságnak. Vagy hősiességnak. Mit tudom én, valami ilyesmi. Szép történetek születnek róla, legendák, mesék, színdarabok, díszelőadások... Te különben is jobban tudod, mint én, minden hülyeséget összeolvasztál a történelemtől. Most tessék, benne vagy. Tessék, tessék... Tessék

hasznát venni a tudásnak. Tetszik, nem tetszik. Utánad lönek, és kész. Mégsem kötél. Kötél általi halál: még kimondani is rossz. Van neked erről fogalmad? Legalább mienk marad a végső döntés joga... Maradjon csak nekik a kötél, még hasznát vehetik, he-he.

ANGYAL Az igaz. Igaz, igaz... Na és mihez kezdesz, ha mégis sikerül?

BÁTYUS Mi?

ANGYAL Hát a szökés.

BÁTYUS Attól te ne félj, az még soha senkinek nem sikerült, aki hős lett. Aki tudja a dolgát... Aki tudja, hogy nem hiába választották erre a szerepre... Te csak arra vigyázz, hogy ne fogjanak el élve. Ez a titka.

ANGYAL De én éppen attól félek, hogy sikerül megszökni. Kimászunk innen valahogy, mire ezek a bugrisok észbe kapnak, már hét határon túl vagyunk, mint a mesében. És kiderül, hogy már csak mi ketten maradtunk a forradalom után, két túlélő, és még hős is ráadásul. Két tökrement, tanácstalan Ádám, akik nem tudnak mit kezdeni egymással.

BÁTYUS Térj észhez, Angyal, és ne ízetlenkedj. Én mindig nőket látok álmomban, és mind Mária. Gyere Bátyus honvéd, gyere, jegyezz el bennünket, itt a magzat a szívünk alatt. Mária, egytől egyig. És mind gyermeket vár. Ha nekem még egyszer feleségem lesz, Máriának fogom szólítani, akkor is, ha Amál.

ANGYAL Magzat a szívük alatt... Már eleve ott a magzat... Nem tetszik ez nekem... Na és mit gondolsz, kitől?

BÁTYUS Kitől, kitől... Nem mindegy? A jövő, ott van a jövő a szívük alatt. A megoldás, a megváltás, a kiút, a kibontakozás, a megegyezés, a fejlődés, a kiegyezés, a növekedés... *Diadalmasan*. A népek tavasza, Angyal!

ANGYAL Mégis kitől lehet az a magzat, ha mi közben harcoltunk, mint az eszementek, a szent ügyért? Gondolkozz csak...

BÁTYUS Nem tudom... Fogalmam sincs... De ez nem is számít.

ANGYAL Tudod te, nagyon jól tudod te is, hogy kitől: hát tőlük... *Utánozza*. A megoldás, a megváltás, a kiút, a kibontakozás, a megegyezés, a fejlődés, a kiegyezés, a növekedés... A progresszió... Bizony tőlük. Beleértve a népek tavaszát is, barátom.

BÁTYUS Szökjünk meg.

ANGYAL Szökjünk meg, azt mondod?

BÁTYUS Megszökünk.

ANGYAL És sikerülni fog?

BÁTYUS Miért kellene hogy sikerüljön, már megbocsáss?

ANGYAL Hát a Máriák, a gyermekek...

BÁTYUS Jó, jó, hagyjuk... Most én következem. Jegyezd meg, miket mondok álomban, és kérdezzél. Ha nem kérdezel jól, nem fog eszembe jutni, mit álmodtam.

ANGYAL Hány napunk van még?

BÁTYUS Meddig?

ANGYAL Hát a... kötél általiig...?

BÁTYUS Lássuk csak... Tizenkét jelületlen téglá, holnap reggeltől számítva. Egy, kettő, három... Pontosan tizenkettő.

ANGYAL Nap? Hét? Hónap? Év?

BÁTYUS Nap, ne izgulj.

ANGYAL Nagyszerű, nagyszerű. Annyit még számon lehet tartani.

BÁTYUS Péntekre esik. Nagypéntekre. Nem, nem... Vasárnapra. *Diadalmasan*. A feltámadás hajnalán fognak felkötni, Angyal! Hát nem csodálatos!? Még látni fogunk néhány kőszá sugárt a horizonton, amikor, amikor...

ANGYAL „Huss, huss, száll a könnyű lélek, mint a piny...” Ízetlen, pogány tréfa. Pfuj.

BÁTYUS Ad még egy esélyt nekünk, ezt mondta a bíró. Ha feltámadunk, igazunk volt.

ANGYAL Jó, jó, akkor szökjünk meg. Szökjünk meg.

BÁTYUS Azt kértem tőle, a szakállamra való tekintettel álljon el a kötél általól. Mire ő késznek mutatkozott a kompromisszumra, és még ott helyben levágatta a szakállamat. Lefogtak, és nyisz-nyisz, megszabadítottak tőle. Akkor most már ez az akadály is elhárult. Igazat kellett adnom neki. Kötél általi, és punktum...

ANGYAL Feszített volna inkább keresztre?

BÁTYUS Golyó. Az dukál nekünk, barátom. *Eljátssza*. Megállni a fal előtt, bátran visszautasítani a szembekötődőt, és a kivégzőink szemébe nézni... Így van megírva a könyvekben... Nem vagyunk mi lócsiszárok, Angyal!

ANGYAL Húsvét hajnalán...! Ha ad egy esélyt a feltámadásra, akkor a kivégzésnek legalább legyen köze a kánonokhoz. *Ordítózva veri az ajtót*. Követelem, hogy járjanak el a kánonok szerint. Kereszthalált. Követelem a kereszthalált. A nép nevében. *Összeomlik*.

BÁTYUS *Csitítja*. Ne üvöltözz, mert megint szétver a foglár, hideg vizes kádba tesz és az én gondjaimra bíz. Elegendem van a lázálmáidból. És ne idézges folyton, mert ettől elborítja agyukat a vér. Francba a kánonokkal.

ANGYAL Szökjünk meg, Bátyus, szökjünk meg mégis. Hátha hamarabb ér utol a hősi halál...

BÁTYUS Na akkor kussolj, nemes úr. Aludni akarok. Most én következem. Aztán jegyezz meg mindent jól, értetted...

HARMADIK JELENET

Zene, Bátyus lefekszik és nagyon hamar elalszik. Angyal egyedül marad a cella homályában, a fölülről beáramló fénybe ül, dudorászik valamit, egy bölcsődalt, magában beszél

ANGYAL Aludj, Bátyus, aludj, öreg. Honnan értik ezek ilyen pontosan a történelmet? Mintha mindannyian törtélemfilozófusok volnának... Még hogy a történelem szelleme... Na Bátyus, kezdheted, álmodj. Jöhetnek az Amálok és a Máriák, a nagy menyegző... A többit meg kitalálom neked, mint mindig... A legutolsó kivégzett, Soós hadnagy énekelve vonult el a cellánk előtt, Bátyus elérékenyülten tisztelgett. Mígnem kiderült, a hadnagy egy gyermekdallal vonul a bitó alá. Akkor megsértődött. *Nevet.* Ilyen még nem volt a történelemben, állította feldúltan az én történelemfilozófusom. *Folytatja az énekelgetést.*

NEGYEDIK JELENET

Az előbbi jelenet átúszik Angyal és Mária kettősébe

ANGYAL Szökés általi halál vagy kötél általi halál?

MÁRIA Gratulálok. Na és mi a különbség?

ANGYAL Egy szó.

MÁRIA Úgy, úgy... És melyik az a szó?

ANGYAL A halál. A halál ugyanaz a szó, rögtönítélő bíró úr.

MÁRIA Asszonyom... Talán...

ANGYAL Asszonyom? Az enyém?

MÁRIA Maga kifejezetten szellemes, Angyal, értékelem bátor magatartását.

ANGYAL Legyen még szerencsénk egymáshoz, asszonyom.

MÁRIA Hogy érti ezt, Angyal? Hiszen eddig sem volt...

ANGYAL Akkor tehát maga még szűz, Mária?

MÁRIA Úgy van, angyalom. És még a nevemet is eltalálta. Minden ítéletmondás, sőt minden egyes honvéd után visszanyerem a szüzességemet. És minden kezdődhet előlről. Szibéria lett volna jó magának, mégis. Lehet, hogy magával mentem volna. Követtem volna élete végéig. Tévedtem, Angyal, belátom. Marad a nagypéntek. Vagy mit szólna

a nagyszombathoz? A legjobb volna mégis húsvét hajnala, vasárnap, még napkelte előtt. Az volna a legjobb. Ne mondja, hogy nem kedveztem magának. De hát megtetszett nekem. Imponált a bátor viselkedése. Nos, feltámadás. Na és igaza lett, legyen még szerencsénk egymáshoz. Szibéria nem magának való.

ÖTÖDIK JELENET

Időmúlás, a közeledő kivégzés felfokozottá teszi a jelenetet, a jellemző tanácstalanság ellenére

is

BÁTYUS Hány téglá van még, Angyal?

ANGYAL Tíz.

BÁTYUS Lehetetlen. Az sok. Számold meg még egyszer.

ANGYAL Kolozsváron, a Farkas utcában, a Mariánum épületének dísztégláit is erre használtuk, egyetemista korunkban.

BÁTYUS A Mariánum a Ferenc József utcában van.

ANGYAL Ferenc József utca? Meglehet. Leveleztünk a téglák segítségével. Amikor egyetemisták voltunk.

BÁTYUS Ezt már mondtad.

ANGYAL Az osztrákbarát rektor, később az oroszbarát is számtalan közleményben megtiltotta "a kétszer égetett téglaborítás szubverzív rongálását", mindhiába, mi csak karcoltuk tovább a téglákba az üzeneteket.

BÁTYUS A plébánosunk szerint a Mariánum a forradalom után épült.

ANGYAL Az biztos. De melyik forradalom után?

BÁTYUS Ezt nem mondta.

ANGYAL Na látod, erről beszélek. Egyszer azt karcoltam az egyik jelöletlen téglára, hogy: Minek nevezzelek? Aláírás: Angyal. És a válasz: Pihenj. Aláírás: Mária. Még mindig megvan. A saroktól visszafelé, a piaristák irányában, a kilencedik téglá.

BÁTYUS Neked mindenki Mária.

ANGYAL Te álmodtad.

BÁTYUS Hazudtam, Angyal. Nem mondtam igazat. Kitaláltam. Számold meg a téglákat.

ANGYAL Három. Még három nap.

BÁTYUS Akkor ismételjük el a tervet.

ANGYAL Mi az, hogy magyar sors, Bátyus?

BÁTYUS Hát az, hogy... Megvan: itt vagyunk, egy várbörtön foglyaiként és várunk az ítélet végrehajtására. Ez a magyar sors, nem igaz?

ANGYAL De nincs itt mindenki.

BÁTYUS Mindenki? Ki mindenki?

ANGYAL Minden magyar, úgy értem.

BÁTYUS Az már igaz. Még szerencse.

ANGYAL Mi ebben a szerencse?

BÁTYUS Hát az... Hogy mi már fél lábbal átléptük a halál küszöbét, az egyik lábunk itt, a másik ott, békesség van a szívünkben... de ott kint, bátor és önzetlen áldozatunknak köszönhetően az emberek, a magyarok, sőt az egész emberiség, a, a, a... és... ami azt illeti... *Nagyot sóhajt, belezavarodik.*

ANGYAL *keményen.* Miért nincs itt mindenki? *Nincs válasz. Fenyegetően.* Kérdeztem valamit.

BÁTYUS Minden magyar, úgy érted? Hát mert akkor... vége. Érted. Ez az. *Diadalmasan.* Akkor nincs történelem. Vége van a történelemnek. És nincs sors sem. Egész egyszerűen nem volna magyar sors. Márpedig magyar sors nélkül, érted... *Egy kicsit demagóg.* El tudod te képzelni ezt a világot magyar sors nélkül? Na? Miegyéb...

ANGYAL És ez a magyar sors?

BÁTYUS Ez... A történelmet a győztesek írják, te szoktad mondani.

ANGYAL Idézet, Bátyus, nem én találtam ki.

BÁTYUS Mondtam már, hogy ne idézessél. Szarok a hülye idézeteidre.

ANGYAL Na és kik a győztesek?

BÁTYUS Hát azok... Akik odakint vannak...

ANGYAL Mindenki...?

BÁTYUS *gyanakvóan, mint aki érzi, hogy lépre csalják.* Mindenki...

ANGYAL Hát ez az...! Úgy bizony. A túlélők, mind egy szálig. Azok a győztesek. És teljesen mindegy, melyik oldalon állnak. Legyenek bár honvédek vagy rendőrspiclik, ábrándos nővérek a tűzvonalban vagy hazafi kémelhárítók, besúgók és besúgottak, mit tudom én. Győztek. Világos?

BÁTYUS Az, az... Mintha ott találkoztunk volna. Vagy Pesten. De nem, Kolozsváron. Vérmezőnél...

ANGYAL Rigómezőnél...

BÁTYUS Megvan! Isonzónál!

ANGYAL Inkább a kanyarban, tudod. *Énekelve.* Don-don-don, taga-taga-dom-dom-dom.

Emlékszel, na, Bátyus, koncentrálj, bajtárs.

BÁTYUS Igen, igen... Nem emlékszem. A hómezőn? Remélem ébren vagyunk.

ANGYAL És a bíró? Az nem magyar? Az ő sorsa nem magyar sors?

BÁTYUS Áruló, nem magyar.

ANGYAL Ismertem egy magyart, valami Király vagy mi, esetleg Pék, nem emlékszem, a forradalom után nagy hős lett belőle, a régi rendszer üldöztette, szenvedő ellenzéki. És miért? Mert egy héttel a forradalom kitörése előtt a hatóság emberei elkobozták kétlövetű vadászfegyverét, ami pedig csak a hatalom kiváltságosainak járt. Kikérte magának... Sérelem helyett következetesen szenvedést emlegetett. Míg végül elhitték neki. Úgy gyűlölte a hatóság embereit, akik közé ő is tartozott valami póttanácsosi minőségben... Az osztrákok közé, persze... Vagy kik, nem is tudom, nem emlékszem már... Úgy gyűlölte őket, mint a gyaurokat szokás a nem gyaurok által. Vagy fordítva. És követelte a jóvátételt. Aztán hadügyminiszter lett belőle, a múltban szerzett érdemeire való tekintettel, sok-sok fegyver lett az osztályrésze. A nappali szobája tele volt szebbnél szebb trófeákkal, együtt vadászott medvére és vaddisznóra a császárral a Székelyföldön.

BÁTYUS Ez melyik forradalom idején volt.

ANGYAL Én csak egy forradalomról tudok.

BÁTYUS Na és melyikről?

ANGYAL Arról, amit vérbefojtottak. Tudod...

BÁTYUS Kik is?

ANGYAL Hát ők... A győztesek... Meg a túlélők... Közös akarattal...

BÁTYUS Gyűlölni tetszik az úrnak. Kifelé gyűlöl innen az úr. Gyűlöli azokat, akik nincsenek velünk itt a cellában. Mondhatom. Azt szeretnéd, ha itt szorongna veled az egész magyarság kötél általival a nyakában. Nagy vérközösségben.

ANGYAL Elegem van, Bátyus. Nincs erőm túlélni, meg akarok halni. Vagy fordítva: nincs erőm meghalni, túlélni akarok... Jó, mindegy, ne bonyolítsuk... Jó lesz a kötél általi is. Kiegyeztem a kötéllel. Egy pillanat az egész, lepereg előttem az egész életem, látni fogom ismét Máriát, akit a forradalom miatt elhagytam. Azt ígértem neki, visszajövök, győztesen térek vissza, huszárcapitányi rangban, és elveszem feleségül. Egy ujjal sem értem hozzá. Azt akartam, hogy szabad legyen tőlem. Hogy ne kössem magamhoz.

BÁTYUS *üvöltözik.* Ismételjük el a szökési tervet! Szökjünk meg! Ismételjük már el!

Kezdjük. Amikor sötét lesz... Folytasd!

ANGYAL De hogyan lesz sötét, Bátyus. Eddig még egyszer sem volt sötét. A börtönben soha nincs sötét. Világos? Azért börtön. Mert itt minden világos. És nincsenek csodák.

BÁTYUS Azt mondtad, kitalálod, hogyan legyen sötét. Azt mondtad, kitalálod... *Fojtogatja.*

Hát lesz most akkor sötét, az hétszentség. Olyan sötét, amilyen még nem volt...

ANGYAL *nem védekezik, fuldokolva.* Mi az, hogy magyar sors, Bátyus? Én félig osztrák vagyok. Vagy orosz. Vagy tatár. Nem, nem. Én félig román vagyok. Vagy tán egészen az...?

BÁTYUS *elengedi.* Nem akarsz te meghalni. Még meghalni sem akarsz. Tudtam.

ANGYAL Nocsak. Arra kíváncsi volnék, hogy mit is akarok.

BÁTYUS Akkor jól figyelj, megmondom. Ha igazán akarod tudni, megmondom.

ANGYAL Csak tessék, mondjad.

BÁTYUS Meg akarsz halni és túlélni is akarsz ugyanakkor, hogy kiélvezd magad a kurva történelemben. Ha meghalsz, nem jó, mert nem tisztelheted önmagadat, mint hőst. Ha pedig túlélsz, akkor meg vagy sértődve, hogy másokat kell tisztelni, akik hősként meghaltak, téged meg gyötör a lelkiismeret, amiért a vérük és a gyávaságod árán életben maradtál. Stimmt?

ANGYAL Mit jelent az, hogy stimmt?

BÁTYUS *nem érti a kérdést.* Hát azt, hogy...

ANGYAL Tudom, tudom. *Nekünk* mit jelent?

BÁTYUS *meglepetten.* Nem... ugyanazt?

HATODIK JELENET

Körbe-körbe járnak az elítéltek, egyre növekvő ritmusban, míg végül fáradtan lerogynak

BÁTYUS Hány óra lehet?

ANGYAL Nem mindegy?

BÁTYUS *megenyhül, fáradtan.* És a szökés?

ANGYAL Alvás.

BÁTYUS Nem színlelem tovább. Nincs semmi értelme.

ANGYAL Ugyan mit?

BÁTYUS Az alvást. Meg az álmot.

ANGYAL *kuncog.* És a forradalmat? A szabadságot? A népek tavaszát?

BÁTYUS *nevet.* Itt? A várbörtönben?

ANGYAL Itt. Aludjunk. Vagy kezdjük mindjárt tizenötödikével. Március idusa. Te kezded.

Színházat játszanak, a jelenetekből ki-kilépve kommentálják a felidézett pillanatok

BÁTYUS *mintha olvasna. A fölváltva idézett szöveg alatt a szemtanúk közös emlékezését idéző hanghatás, amely a kettőjük által rögtönzött színházat kíséri.* "A nagyméltóságú helytartó tanács sápadt vala, és reszketni méltóztatott..." *Eljátssza, diadalmasan nevet.*

ANGYAL Legalábbis így láttuk akkor... De nem így a rögtönítelő bíróság, néhány hónappal később, mindössze... A nagyméltóságú rögtönítelő bíróság egészségtől kicsattanó, pirosposzsgás arccal végezte munkáját, csak úgy röpködtek a vidám halálos ítéletek, vagyonekobbzások, kisémmizések, számolatlan számkivetések...

BÁTYUS Legalábbis így láttuk most, nem is olyan régen...

ANGYAL Tüzet szüntess... Ne innen, előbből. Onnan hogy: "Korán reggel előadtam szándékomat a sajtó rögtöni fölszabadításáról, társaim beleegyeztek..."

BÁTYUS ...Vasvári és én föl s alá járkáltunk a szobában...

ANGYAL ...Vasvári az én botommal hadonászott, nem tudva, hogy szurony van benne; egyszerre kirüpölt a szurony...

BÁTYUS ...egyenesen Bécs felé...

ANGYAL ...anélkül, hogy valamelyikünket megsértett volna...

BÁTYUS ...Jó jel! – kiáltánk föl egyhangúlag."*

ANGYAL *kilépve.* Bécset leszámítva.

BÁTYUS *belejön.* Meg az oroszokat, Szeben várában. Akiket mind egy szálíg kiűztünk. Úgy kipörköltük őket, mint a patkányokat... Istenem, de szép is volt...

ANGYAL Honnan?

BÁTYUS Mi honnan?

ANGYAL Honnan pörköltük ki őket?

BÁTYUS Szebenből, emlékszel. Úgy ötezren lehettek az ostrom elején.

ANGYAL Szeben... Szeben... Lássuk csak... Én egy Kőváryra emlékszem, osztálytársam volt Nagyváradon, nem, nem, évfolyamtársam Temesváron, a Katonai Akadémián, de lehet, hogy a tanítványom a kolozsvári egyetemen. A Kőváry, ipszilonnal, már a harmadik neve volt, amikor megismertem, most meg valahogy másképpen hívják megint. Egy igazán tehetséges besúgót ismertem meg benne, a szakma megszállottját. Csak szeretettel tudok gondolni rá. Ide-oda huzigálták a határokat, már senki nem

* Részlet Petőfi naplójából.

tudta, mire számíton, csak valamiféle konok elhatározásból tartották magukat, ellenálltak minden névváltoztatásnak, beolvasztásnak, kitoloncolásnak, elarctalanításnak, felszámolásnak és megszüntetésnek. Nem úgy Kőváry! Legvégül kiderítette, hogy német, és, ripsz-ropsz, kivándorolt. Búsás jóvátételben részesül, mert erőszakosan megváltoztatták a nevét és szenvedett a németsege miatt. Hivatalos papírokkal igazolta, hány névváltoztatásra kényszerült. Volt neki magyar, román, orosz neve, több vallást is gyakorolt és tagadott meg buzgón, könnyedén, utánozhatatlan eleganciával. Született győztes.

BÁTYUS Én csak arra a szuronyra gondolok. Nem tudom elfelejteni azt a repülést. Jó jel!

Repül a magyar szurony, a tavaszi napsütésben, Bécs felé, ki tudja hol áll meg...

ANGYAL Zuhogott az eső, ez százas.

BÁTYUS Mindegy. Repül, mint a villám, a tavaszi esőben, Bécs felé... Az se kutya: villám a tavaszi felhőszakadásban. Tiszta költészet... Bécs felé, ez a lényeg. Hát erről nem volna szabad megfeledkeznie a csüggeteg népnek.

ANGYAL Volt ott a szobában egy férfi, senki nem tudott róla semmit, Bolond Huszárnak szólították, mintha ez mindenkinek természetes lett volna, hogy így hívják. Mellettem állt, és amikor elröpült a szurony a bot végéről, egyenesen Bécs felé, az elragadtatott kiáltások után a mennyezet felé mutatott és azt ismételte kiáltozva: "A szurony! Jön vissza a szurony! Hasalj! Meneküljünk! Gyűjtsétek össze a gyermekeket és az asszonyokat a menedékekbe... veszedelem... veszedelem..." Fejvesztve kirohant a teremből. Mindenki harsányan nevetett rajta, volt, akinek még a könnye is kicsordult, meg is dobálták, amivel tudták. Bolond Huszár! Bolond Huszár! – zengett utána a mámoros kórus.

BÁTYUS Te is zengted...

ANGYAL Én is zengtem... És te is...

BÁTYUS Én is...

ANGYAL Meg is dobáltad...

BÁTYUS Bizony meg... És te is.

ANGYAL De még mennyire!

Hosszabb szünet. Bátyus töri meg a csendet.

BÁTYUS *kuncog.* Most találtad ki. Gratulálok. Az utolsó szóig.

ANGYAL Mit?

BÁTYUS Bolond Huszár történetét.

ANGYAL Bolond Huszárt? Lehet, hogy most. Könnyen lehet. A többit meg, a szuronnal meg Béccsel, akkor találtuk ki, március idusán, a népek tavaszán, emlékszel. Közösen találtuk ki, tehát minden okunk meg volt rá, hogy elhiggyük. Bolond Huszárt leszámítva, akit kikergettünk. És akit, mert csak én emlékszem rá, természetesen én találtam ki. Te nyilván elfelejtetted, kiűzted az emlékezetedből, lefojtottad, megtagadtad. Amire közösen emlékszünk, az a való, amire pedig egyéneként, az a fikció... Bolond Huszár az fikció, legyen, legyen...

BÁTYUS Írás sincs róla.

ANGYAL Igaz, igaz, elismerem. Mindenestre Bolond Huszár, amikor elhagyta a megelőlegezett győzelemtől felforrósodott termet, önmagából kivetkőzve rohangált a földeken, váltig ordítva, az asszonyok és a gyermekek életéért könyörgött... Mígnem eltűnt a szemünk elől, a kukoricaföldeken...

BÁTYUS Török búza, nem kukorica...

ANGYAL Mit számít az most...

BÁTYUS Számít.

ANGYAL De nem is a törökök hozták nekünk!

BÁTYUS Mit számít az...

ANGYAL Számít.

BÁTYUS Jó, jó, csak ne kukoricázzunk.

ANGYAL Rendben, akkor legyen török búza, legyen... De arra talán emlékszel, hogy ott rohangált a bokáig érő vetésben és azt kiáltozta: itt vannak az osztrák szuronyosok, itt meg az oroszok, egy sor császári osztrák, egy sor cári orosz, még gyerekek, látjátok, még zsenge füvek, de őszig megnőnek szuronyaikkal együtt, segítség, segítség...

BÁTYUS Tisztázzunk valamit. Egy apróságot: elrepült vagy nem repült el a szurony a bot végéről? És nem Bécs felé? Ezt akarod mondani? Hiszen mindannyian ott voltunk, ezt nem tagadhatod. Azóta is idézik az esetet, le van írva, feketén fehéren...

ANGYAL És valóban úgy láttuk. Akkor legalábbis. Mondd csak: ha egy szurony repül, bármerre, lehet az egyáltalán jó jel?

BÁTYUS *tettetett bölcsességgel*. Hm-hm. Nagy kérdés.

ANGYAL Bárhová repülhetett volna. Ha netán megöl valakit közülünk az a fránya szurony, akkor is Bécsre kiáltoztunk volna, mint az eszementek. Bécsre okoltuk volna egy igaz és bátor forradalmár korai haláláért... Mindenütt Bécsre láttunk a szemünk előtt.

BÁTYUS Most meg mindenütt várbörtönt.

ANGYAL *nevetve*. Az igaz.

BÁTYUS *nevetve*. Az igaz.

HETEDIK JELENET

Harsona, kövön csattogó katonai csizmák, pattogó vezényszavak távoli hangja. Majd, a jelenet alatt, ismert bécsi keringő szól, katonazenekar előadásában. Az ablakból gyér fény világítja meg a cellát. A két fogoly figyelni kezd, mintha a hangokból akarnák megállapítani, mi történik.

*Hirtelen elhatározással Angyal tolvajlétrát tart Bátyusnak, ő meg föláll angyal vállaira, hogy kikémlelhessen az ablakon. Bátyus háttal, Angyal szemben áll a közönséggel (háttal a falnak), arca mindvégig jól látható. Sokáig nem szólalnak meg, minden idegszálukat megfeszítve figyelnek, ezt a képet látjuk egy ideig, a külső hangok kíséretében**

ANGYAL Na?

BÁTYUS Nocsak, Mayer, a brünni hóhér. Ő megy legelől... Megismerem a komát a járásáról...

ANGYAL *ábrándosan*. A legjobb hóhér hírében áll... Kiváló szakember...

BÁTYUS Nagy vigasz, angyalom. Jönnek! Ők azok, egytől egyig.

ANGYAL Kik? Mondjad már...!

BÁTYUS *mintha rádióközvetítés volna*. A nehéz harcokban megedzett hadférfiak...

Kivezényeltettek a reájuk nézve ugyan gyászos, de meg nem érdemlett csapás elviselésére... *Szünet*. Ők egész nyugodtan és egész maguk megadásával bízák sorsukat és életüket arra, kinek kezeiből minden jó...

ANGYAL Ki az istenről hadoválsz, Bátyus?! Kinek a kezéből jön minden...

BÁTYUS *helyezkedik, próbálkozik*. Várj csak... De nem, nem... *Tárgyilagosan*. Nem látom, nem látszik innét.

ANGYAL *siettet*. Tovább! Tovább!

BÁTYUS Itt tartunk! Ne siettes, itt tartunk.

ANGYAL Hol, nyomorult?

BÁTYUS Jól látszik...

ANGYAL *közbevág*. Na ugye! Folytasd!

* A jelenetben Sujánszky Euszták aradi minorita tanár beszámolóját használtam fel.

BÁTYUS ...hogy virrasztottak a nagylelkű foglyok. Példás buzgósággal a bűnbánat és oltári szentségben részesülve, maguk csinostításával töltötték az éjszakát. Lelkük tiszta öntudatában várak be ama borzasztó időpercet, mely őket annak színe elé állítja, kitől ügyük szentséges és igazságos voltaért szenvedett vértanúi halál után a dicsőség babérját megnyerik...

ANGYAL Na még ez is! Annak színe előtt...! Mit nyernek meg? Kitől? Nem értem, nem értem. Egy szót sem értek az egészből!

BÁTYUS Egyikük húzza a lábát...

ANGYAL Borzasztó spectáculum!

BÁTYUS ...odafordul a melléje kirendelt papi személyhez...

ANGYAL *kiált, szinte magán kívül.* Ügynök, ügynök az is! Nehogy gyónjon neki, nehogy...

BÁTYUS ...mielőtt eltávoznék, tisztelendő barátom, ha nem utál, csókoljon meg engem. Hogy utálnám a hősök leghősebbikét, mondja a pap. Egymás nyakába borulnak és keservesen sírnak.

ANGYAL Csókkal! Csókkal árulja el, tudtam! Borzasztó spectáculum!

BÁTYUS A kivégzőosztag parancsnoka megállapítja a felfüggesztési rendet. Felszólítja Mayer, ne késlekedjék a nyaki csigolya hathatós elroppantásával. Mayer ünnepélyesen megígéri.

ANGYAL Kiváló, kiváló szakember!

BÁTYUS Egyik elítélt a másikat avval biztatja, hogy nemsokára együtt lesznek ismét... A merev lábú azt mondja: odafönt igazságosabban ítélnék fölöttünk.

ANGYAL Mit mond? Hol?

BÁTYUS Odafönt, azt mondja. A mutatóujjával meg is mutatja a többieknek...

ANGYAL Nézd meg, mire mutat.

BÁTYUS Nem látom, nem látom, az istenit neki. Van valami a bitó felett, amit nem látok.

ANGYAL Nem látja a nyomorult!

BÁTYUS Az első. Merev lábbal, de méltóságteljesen, pazar tisztii öltönyben a bitó alá lép. Mayer, a brünni hóhér gyakorlott mozdulattal elroppantja...

ANGYAL Szörnyű, szörnyű spectáculum...

Kirohan Bátyus alól, aki már korábban megkapaszkodott a falból kiálló vasakban. Bátyus úgy lóg, mintha föl volna akasztva (a nézőnek nem kell észrevennie azt a pillanatot, amikor megkapaszkodik).

ANGYAL Bátyus! Bátyus! Legalább te ne hagyj itt! *Összeomlik.*

NYOLCADIK JELENET

Égzengés, bő eső, amely lassan átúszik a dal zenei kíséretébe. Mária hangja beszűrődik a cellába, egy idő után mindketten vele énekelnek, nem is eszmélve, kitől származik az ének. Nem forradalmi dal, sokkal inkább visszaemlékezés, mint mikor gyermekének énekel az anya egy régi éneket, katonadalt, sanzont, amit a gyermek tulajdonképpen nem is érthet

MÁRIA énekel.

Álmodban ébredek,
Szóról szóra élek,
Tengerzöld éjjelek,
Tisztására térek.

Szóról szóra élek –
Érints meg, nem ismersz?
Hoznak pengefények –
Nem is mersz, nem is mersz...

Tengerzöld éjjelek,
Szerelem, szabadság...!
Mire jössz, elmegyek,
Nem is ismerek rád.

Tisztására térek
Alig mondhatónak,
Csupa vér meg ének
Emléke a szónak.

Álmodban ébredek,
Visszhang, szabad szólam...
Ég veled, éj veled –
Emlékezz meg rólam.

Az utolsó szakaszba előbb Angyal, azután Bátyus is bekapcsolódik, többször eléneklük

MÁRIA Álmodban ébredek,
 ANGYAL Visszhang, szabad szólam,
 BÁTYUS Ég veled, éj veled –
 Emlékezz meg rólam.

A következő jelenet alatt, az első harmadában legalábbis, hallatszik a dal zenei kísérete

ANGYAL *fölrriad.* Mária! Hol vagy? Kedvesem!

MÁRIA Itt vagyok előtted, angyalom.

ANGYAL Hogy mondtad? Angyalom? Akkor már nem is élek?

MÁRIA Azt mondtam: "Holtomiglan vagy holtodiglan hitetlenül el nem hagylak..." Mire te azt mondtad: "Holtomiglan vagy holtodiglan hitetlenül el nem hagylak..." Emlékszel?

ANGYAL Emlékszem. És szóról szóra be is tartottam.

MÁRIA Hazudsz! Hazudsz! Hazudsz! Megcsaltál. Otthagytál. Pincékben kellett bujkálnom miattad a katonák elől. Csak Bolond Huszár maradt otthon, ő segített az asszonynépen, ahogy tudott.

ANGYAL *kételkedve.* Bolond Huszár...? Hát persze, tudhattam volna...

MÁRIA Ki más?! A többi nagyokos, az öblös hangú gyávák kereket oldottak, rohantak egyenesen a háborúba... Belevetették magukat az égő tengerbe... Pfu!

ANGYAL Téged is bántottak, Mária?

MÁRIA Semmi közöd hozzá, ha bántottak, ha nem. Nem: *bántottak*. Azt tették, amit a helyzet diktált nekik. És én is... *elharapja a szót.* Amit megengedtetek, sőt felkínáltatok nekik...És nekünk... Mit megengedtél, sőt felkínáltál... Nekik... És nekem... Forradalmi életet éltünk, angyalom, ahogyan te is. Szabadság, szerelem: mindkettő bőségesen kijutott nekünk.

ANGYAL *tétován.* Neked is?

MÁRIA A részletekre vágysz, honvéd?

ANGYAL *bosszúszomjasan.* Kik voltak? Osztrákok? Oroszok? Románok? Szerbek s rácok? *Elbizonytalanodva.* Magyarok?

MÁRIA Katonák, nem mindegy? Hetykék, kackiások, szilajok, duhajok, előrenyomulók, visszavonulók, ostromlók és kirohanók... vérmesek és... behatolók... Ti férfiak...! Ennek a ti férfias játékoknak...

ANGYAL A forradalomnak, Mária...! Vigyázz, hogy beszélsz, vigyázz!

MÁRIA Kit érdekel, hogy forradalom vagy háború vagy helyi kis csetepaté agyúval és kartáccsal? Mi a különbség? Ennek a ti férfias játékoknak igencsak összetéveszthetők a szereplői, ha egy asszony szemszögéből nézzük. Az egyik vagy a másik oldalról. Honnan tudjam, amikor te sem érted az egészet?

ANGYAL Holtomiglan el nem hagyta.

MÁRIA *harsányan, hisztériásan kineveti.* Mit beszélsz? De hiszen már az első nap elhagytál. Pesten, március idusán. Beköltözött a szívedbe a halál angyala...

ANGYAL A szabadságé, Mária.

MÁRIA Mindegy. Mindegy. Felemelt ujjakkal ismételted az esküt. Eszedbe se jutott a másik eskü, amit nekem mondtál?

ANGYAL Nekem a kettő egy.

MÁRIA *gúnyjal.* Túl sok forradalmi verset olvastál, angyalom. És olvasmányaidat összekevered az élettel. Az én életemmel... Még hogy egy a kettő. Ti férfiak...! Bármilyen történelem is veletek a háborúban, csak győztesek lehettek. Élet vagy halál, győztes vagy vesztes, mindegy: hős. Tehát győztes. Mintha minden férfi egyugyanazon az oldalon harcolna. A saját véretekéből valót is lemészároljátok, ha úgy kívánja a háborús érdek. Szisszenjenek fel a katonáink, borítsa el agyukat a vér, hogy még vérmesebben harcoljanak. Figyeljenek fel végre a módfelett finnyás és kényelmes nagyhatalmak. *Szeretettel.* Megátalkodott győztesek...! Halál rátok. *Ütlegeli.* Halál rátok. *Ütlegel, átöleli, sír.*

ANGYAL Ne... Ne... Mária...! Még te is elítélsz...

MÁRIA Halál! Nincs kegyelem! Kötél általi... Ezt érdemled... *Elmenőben.* Végeztem, végeztem, ne is lássalak többet...

ANGYAL Maradj még...!

MÁRIA *suttogva.* Szökjél meg. Ki innen, értetted...?!

ANGYAL Hova szökjél?

MÁRIA Mindegy, te bolond! Megvárlak... Gyere... Vasárnap hajnalban, még a napkelte előtt...

ANGYAL Nem fog sikerülni.

MÁRIA Felejs el mindent, értetted? Mindent! Megvárlak, elmegyünk egy ismeretlen helyre és mindent újrakezdünk. Élni fogunk... Élni... Élni... Élni...

KILENCEDIK JELENET

A hang kiüszik, elkezdődhet ismét a dal, az első versszakba vagy a refrénben (az utolsó szakasz) belevegyül az ajtónyitás, csikorgás, csörömpölés, láncok-bilincsek zaja.

FOGLÁR 1849.0813-as számú fogoly, lépjen elő. *Nem történik semmi.* Nem hallja? Milyen nyelven ért maga? Jelentsen.

VITÉZ Jelentem, az 1849.0813-as számú fogoly nem tartózkodik ezen a helyen.

FOGLÁR Összezavartam a papírokat, verje meg magát a magyarok istene. *Papírokkal ügyetlenkedve.* Az 1956.1023-as számú fogoly...

VITÉZ Jelentem...

FOGLÁR Mit jelent maga? Nem jelent maga semmit, megértette?

VITÉZ Értettem.

FOGLÁR Értette? Na mit értett meg, erre kíváncsi vagyok.

VITÉZ Azt, jelentem, hogy nem jelentek semmit.

BÁTYUS És én sem. Nem jelentek semmit, jelentem tisztelettel.

FOGLÁR Maga csak ne jelentse, hogy nem jelent. Itt én döntöm el, ki jelent valamit, vagy ki nem jelent semmit. Akármit! Értettük?

BÁTYUS Értettem. Jelentem, nem jelentek.

FOGLÁR Mindent összehordanak itt nekem, a magyarok istene verje meg magukat. Most meg szégyen szemre belezavarodtam. Belezavartak. Elölről kell kezdenem az egészet. *Majdnem sír.* Elölről. *Megembereli magát, kimegy és visszajön ismét.* Az 1849.0813-as számú fogoly lépjen elő.

BÁTYUS Jelenetem, az 1849.0813-as fogoly nincs ebben a cellában.

FOGLÁR *hirtelen váltva, cinkosan.* Lehet, hogy szökésben van?

ANGYAL Nem tudom, jelentem.

BÁTYUS Végrehajtották rajta az ítéletet.

FOGLÁR *megkönnyebbülten.* Vagy úgy. Van még igazság a földön. Na és az 1956.1023-as számú fogoly?

BÁTYUS Nincs róla tudomásunk.

FOGLÁR Ne hazudozzon itt nekem. Nincs róla tudomása, az 1956.1023-asról?! Éppen magának!

ANGYAL Kivégezték.

FOGLÁR Nagyszerű, már evvel sincs dolgom. Kihúzom. Akkor helyesbíték. Helyesbíték!

Azazhogy egész pontosan helyesbíték: nézzük csak, az 1989-es számú nőnemű fogoly... *Felnyerít*. Maga az? Na mutassa meg magát. Hát nem... mégsem...

Helyesbíték, az 1526.1526-os számú, az 1918.1918-as számú, vagy hogy is... Hogy ezek ott fenn mindent összezavarnak...! Na lóduljon, maga az, az egyik biztosan maga... Ott a helye a többi között... Bolond huszár...! *Bedobja a cellába, elmenőben*. Hogy ezek ott fenn mindig mindent összezavarnak a kurva papírjaikkal...

TIZEDIK JELENET

Szünet, zene, olyanszerű, mint egy varázslat. Vitéz áll előttük, olyan, mint egy angyali jelenés. Kezében sakktábla, egy hálóban a maga készítette figurák. Magas, sovány, kifejező szemek, megállapíthatatlan korú, valamiféle ismeretlen derűt áraszt maga körül

ANGYAL Jó reggelt. Szervusz. Szabadság, szerelem.

BÁTYUS *Angyalhoz, aki elfordul*. Na nem kell így bejiedni. *Vitézhez*. Itt a kezem, Bátyus a nevem. Bátyus honvéd. He-he.

VITÉZ Vitéz vagyok. Sk.

ANGYAL *bemutatkozik ő is, szárazon, gyanakodva*. Angyal.

VITÉZ Vitéz. Sk.

ANGYAL *bátortalanul*. Mi az, hogy sk?

VITÉZ Sk: saját kezű. Ez az én kezem. Ennyit jelent, jelentem...

BÁTYUS Ja. Igen. Jó. Jelenti.

ANGYAL Aha. Angyal honvéd.

VITÉZ Angyal? Akkor te már nem is élsz.

ANGYAL Honnan tudod?

VITÉZ Mit?

ANGYAL Azt, hogy már nem is élek.

VITÉZ Miért, élsz?

ANGYAL A rögtönítélő bíró is pontosan ugyanezt mondta. Ha Angyalnak hívnak, akkor már nem is élek.

VITÉZ Tudom, Angyal. Egyszerűen csak tudom.

ANGYAL Ki vagy te?

VITÉZ Vitéz.

ANGYAL *fenyegetően*. Vitéz? *Hosszan fürkészi, közelről*. Hát remélem.

BÁTYUS Kötél általi?

VITÉZ De még mennyire!

BÁTYUS Na és mikor?

VITÉZ Nekem már megvolt. Hála a Fennvalónak. Vagy annak a csodálatos brünninek.

BÁTYUS *nem érti*. Micsoda? A végrehajtás...? A halál...?

VITÉZ *kuncog*. De még mennyire, többször is. Hajaj...

ANGYAL Akkor te... *Nevet, cinkosan bevonná a saját játékába, zagyván*. Igen, igen, értem...

A bíró, Mária. Bíró Mari, hát persze. Neki már megvolt a Mária. *Belemelegszik*. Előbb Szibériára ítélték, Mária meg követte valahova csak ment. Nekem is megígérte, de már késő volt. Akkor már kimondta a kötél általi igent, a holtomiglant és a holtáiglant. Egy kicsit sajnálkozott miatta, de aztán azt mondta, mindkettőnknek jobb így. Hangosan sírt, amikor elvezettek...

VITÉZ Mit mond? A rögtönítélő bíró nő volt? Valóban nő lenne? Nem tudom elhinni.

BÁTYUS Pedig az. Mária. Tanúsíthatom.

ANGYAL Jajveszékelt, az Isten nevét kiáltozta... De aztán mégis elítélt a forradalomért. A szabadságért és a szerelemért.

VITÉZ Az Isten nevét kiáltozta? Nocsak. Ez igazán meglepő. Na és mi a neve?

ANGYAL Mária.

VITÉZ Az Istennek, nyomorult.

ANGYAL Nem tudom. Elfelejtettem. Nem emlékszem.

VITÉZ Órült! Kötözni való gazember! Ilyesmit elfelejteni...

ANGYAL *félre hívja Bátyust, sűgva*. Csak óvatosan. Valami itt nincs rendben. Lehet, hogy besűgő, azért hozták ide, hogy összeállítsa a többiek névsorát. Akik szökésben vannak.

BÁTYUS *sűgva, nem érti*. A többiekét? Akik szökésben vannak? Vannak még szökésben?

ANGYAL Hallottad. Na és mi a neve? – ezt kérdezte. Jó lesz vigyázni.

BÁTYUS Mire vigyázni, Angyal?

ANGYAL A nevekre. Ki akarja szedni belőlünk.

BÁTYUS Az Istenét. Csak azt akarta megtudni...

ANGYAL Na ugye. Ő még biztosan szabadlábbon van.

BÁTYUS Megörültél?! Te teljesen kiakadtál, barátom... De hát az nem is a mi oldalunkon harcolt.

ANGYAL Hát ebben én nem vagyok biztos... Még hogy az Isten nem a mi oldalunkon harcolt. A magyarok Istene...! Kutya kötelessége a magyarok Istenének a mi oldalunkon harcolni.

BÁTYUS *főlemeli hangját*. Térj észhez, Angyal. Te is tudod, hogy nincsenek többiek, nincs kit feladni, senki, senki, egyetlen nevet sem ismerünk, mindenkit kivégeztek már, csak mi vagyunk, a várbörtön, meg ezek, akik őriznek, ezek a magyarok...

VITÉZ Nagy tévedés.

ANGYAL *fojtottan*. Mondtam, hogy tartsd a szád, te nyomorult.

BÁTYUS Osztrákok.

VITÉZ Hideg.

ANGYAL Oroszok. Hát persze.

VITÉZ Fagy, fagy.

BÁTYUS Beszélj világosan, ki vagy?

VITÉZ Vitéz.

ANGYAL És mióta vagy itt, a várbörtönben?

VITÉZ Már nem is emlékszem. De majd összeszámoljuk. Idő az van, bőven. Na és ti? Kik vagytok? Nagyon kíváncsi volnék a válaszra. Odaadom a déli adagomat és a sakkkészletemet, kőkemény kenyérbél, prima árú, ha ezt meg tudjátok válaszolni. Na kik vagytok?

Nem értik, körbejárják, mintha nem volna valóságos személy, diszkréten megérintik. Az egész játékot Vitéz nem is érzékeli, nehézkesen, húzva a merev bal lábát leheveredik, fölrakja a sakkfigurákat

BÁTYUS Nem mindegy? Nekünk már az egyik lábunk itt, a másik meg ott.

VITÉZ Hol? Na hol?

ANGYAL Hát a... túlvilágon.

VITÉZ Stimmt! Az enyém is. Ide nézzetek. Nincs is ballábam. *Megkopogtatja*. Fa. Jó száraz érzés. Szép hangja van, mi?

ANGYAL Hol van a bal lábad, Vitéz?

VITÉZ Ott. Túl. Fél lábbal már átléptem a halál küszöbét. A másik fél meg valahogy még itt maradt, velem együtt. Ágyúgolyó, kötél, kartácstűz, szurony, kard, tör, kiegyenesített kasza, még gereblye is. Valahogy itt ragadtam. A lábam meg huss, elszállt, mint a pinty.

ANGYAL Huss? Elszállt? Mint a pinty?

VITÉZ Nem, nem, jogos az észrevétel. Tulajdonképpen mennybement. Láttam, ahogy komótosan fölbicegett az égbe. És megnyílt előtte az ég kapuja, a lábam meg szépen bemasírozott. Mit tehettem volna? Ilyet még nem láttak, esküszöm...

TIZENEGYEDIK JELENET

Időmulás, sakkozni kezdenek, zene, Angyal és Vitéz sakkoznak, Bátyus kibicel, énekelgetnek, dudorásznak

ANGYAL *dúdolva.* Tengerzöld éjjelek,
Szerelem, szabadság...!
Mire jössz, elmegyek,
Nem is ismerek rád.

VITÉZ *bekapcsolódik.* Álmodban ébredek,
Visszhang, szabad szólam,
Ég veled, éj veled –
Emlékezz meg rólam.

ANGYAL *meglepődve kérdezetni.* Pilvax?

VITÉZ Nem.

ANGYAL Nagyszeben?

VITÉZ Á, dehogy.

ANGYAL Március 21, Kolozsvár!

VITÉZ Kolozsvár... Kolozsvár... Nem rossz hely, Istenemre... De nem, nem. Sajnos nem.

ANGYAL Hohó! Marosvásárhely! Március 17. Ez százas.

VITÉZ A fekete március? Nem, az sem.

ANGYAL Még szerencse.

VITÉZ Még szerencse.

BÁTYUS Megvan! Bécs!

ANGYAL *hitetlenül.* Bécs? Lehetetlen. Talán inkább Temesvár.

BÁTYUS Az, az, persze! Kartács! Átlőtt csákó kevéssel a homlok felett! Nyolcvan bátor legény több ezer ellen... Az volt az igazi! Mindenre emlékszem... Áttörtünk, majd vissza, aztán még egyszer. Ágyúgolyók süvítettek a fejünk felett... Addig fogytunk,

ameddig csak bírtunk, míg végül, a döntő roham előtt, villámgyorsan kiosztottuk a kitüntetésekét és egy emberként letettük a fegyvert!

ANGYAL *átölelve csitítja.* Jól van Bátyus, jól van. Csendesedj meg..., mostmár minden rendben van..., elértük, amit akartunk... Tudnak rólunk a világban és nem hagyják annyiba... Gondolj a jól szervezett emigrációra... A velünk rokonszenvező nagyhatalmakra... Erre mérget vehetsz... Jól van, no... *Suttogva.* Megszökünk úgy is... Aztán kereshetnek... Mária... De hiszen tudod, hogy számíthatunk rá...

BÁTYUS Mária?

ANGYAL Persze... mindent előkészített... Lesz szekér, ruhák, minden, meglátod...

VITÉZ Sakk.

ANGYAL Igen, igen... Sakk a bolonddal, aha. Hát ez matt! Mattot adott a huszárral ez a bolond. Hát én még ilyet életemben nem láttam. Mattot, nekem, egy bolonddal. Hát csak üsd le nyugodtan a királyt, Vitéz uram, én meg kikiáltom a respublikát, és az egész mehet tovább, amíg még játékosok vannak a táblán.

VITÉZ Már nagyon kevés van. Mindenesetre okos, gratulálok.

TIZENKETTEDIK JELENET

Időmúlás. Harci zajok, ágyúszó, gépfegyverropogás, de mindez valószerűtlenül, mintha a belső kivételése volna

BÁTYUS Te tulajdonképpen hány éves is vagy, Vitéz?

ANGYAL Meséld tovább, Vitéz. Tovább!

VITÉZ Akkor hirtelen hideg lett, ellepte a dér a mezőt, befagytak a folyók... Akkora hó hullt, hogy a lovak szügyig álltak benne és nem tudtak eldőlni, miután kilehelték párájukat. És... Nincs tovább. Elfelejtettem.

ANGYAL Hova lett a lábad?

VITÉZ Nem emlékszem. Levágta a jég. Befagyott a folyó, befagyott a tó, én meg ott feküdtem eszméletlenül a paron. Több sebből véreztem, mint a haza. Biztosan belecsüngött a jobb lábam a vízbe, és amikor megfagyott, levágta, mint egy olló. *Hamiskásan kuncog.* Akkor láttam takaros mennybemenetelét is... A következő naptól aztán már csak jobb lábbal keltem fel.

BÁTYUS Azért dugtak börtönbe, Vitéz. Mert baromira szerencsés vagy.

ANGYAL Ide is jobb lábbal lépett be.

BÁTYUS Akkor szabadíts ki innen. Szabadíts meg a gonosztól.

VITÉZ Mitől? Ja? Arról lehet szó.

ANGYAL Szökjünk meg. Együtt.

VITÉZ Hova? Ki? Hova ki? Jó. Legyen.

BÁTYUS Van egy tervem.

VITÉZ Az nem elég. Csodára van szükség.

ANGYAL Akkor nincs remény.

VITÉZ Régen legalább tudták, milyen évszakban kell a háborút vagy a forradalmakat megszervezni. *Éles iróniával.* Hja, a régi szép idők, amikor még az almafavirágzás és a háború; a gólyahír és az ellenség felkoncolása között szerves összefüggés állt... Rend, uraim, ezt nevezném rendnek... Aki ebben vét, az egyenesen az Isten ellen harcol. Annak az Isten az ellensége. Nekem így sikerült. Vagy nagyon elhúzódott az ügy, jött a tél és ez lett a vége.

BÁTYUS Látod, megmondtam.

ANGYAL És szerinted szabadlábbon van?

VITÉZ Kicsoda?

ANGYAL Hát az Isten.

VITÉZ Nem tudom. Ez itt a kérdés.

ANGYAL Ez.

VITÉZ Télen háborúzni, ki hallott még ilyet. Mondtam nekik, ne most, októberben. Az ősz nem erre való. Még népfelkelésre vagy polgárháborúra se, tudom, mit beszélek. El kell szépen végezni a munkát a földeken, aratás, betakarítás, újkenyér, újbor, be kell fejezni, amit elkezdünk, most ez a dolgunk. "A föld megadta a gyümölcsét...", egyebek, stb. Mindhiába hoztam szóba a régieket... Nem mindegy, hogy mikor veszít az ember! Levágta az Isten a lábamat. Nyisz-nyisz.

ANGYAL Vagy az osztrákok.

BÁTYUS Vagy az oroszok.

ANGYAL Igaz is, az oroszok.

BÁTYUS Inkább a törökök.

ANGYAL Ne legyen a nevem török, ha én oda be nem török. Nem igaz?

VITÉZ Dehogy. Az Isten, én csak tudom.

ANGYAL Honnan tudod, Vitéz?

VITÉZ Előtte elaltatott, onnan. Az oroszok nem altatnak. Az osztrákok sem. A törökökről nem is szólva. Ők másképp csinálják. Akivel bajuk van, túl gyenge mondjuk, és meg akarnak szabadulni tőle, azt elküldik egy másik fogolytáborba valamiféle értelmetlen

megbízatással, télen, és azt mondják neki, még sötétedés előtt térjen vissza. De sötétedésig nem lehet visszaérni. Miért is vágták volna le? Nem kellett nekik az én lábam. Fogságba kerültem, de akkor már tudtam, hogy mindent túl fogok élni.

ANGYAL Visszaértél sötétedésig?

BÁTYUS Fél lábon?! Mese!

VITÉZ Nem, nem, dehogy. Amikor besötétedett, megálltam a hómezőn, és azt mondtam az Úristennek: Levágtad a lábamat, most le akarod vágni a másikat is? Bosszúból megint elmesélem neked az egész életemet. Ez hatott. Csak azt ne, mondta akkor az Isten, tisztán hallatszott, eszébe sincs végighallgatni. Csakhogy a fagyhalál időigényes folyamat, hohó, én vagyok jobb pozícióban, érveltem magabiztosan. Elhallgatott, mert sarokba szorítottam. Ha akarod, mondtam neki, csak Mohácstól kezdem és kihagyom az értelmező kitéréseket. Jórészt a tényekre fogok szorítkozni. Nem fogok elkalandozni, és vitára sem adok alkalmat. Akkor megkérdezte, hiszek-e valójában? Miben? – kérdeztem. A történelemben – vágta rá a választ.

BÁTYUS Hülye kérdés egy Istentől.

ANGYAL Inkább ravasz. Nincs rá jó válasz. Se az igen, se a nem, se a csak, se a se.

BÁTYUS Ha az Isten is történelemfilozófus, akkor mindent értek. Akkor nincs remény.

VITÉZ Kiegészítettünk egyetlen történetben. Azt kérte, ne olyat meséljek el, amit már untig ismer, mert belealszik és ő is megfagy velem együtt. Jó, mondtam, azt nem szeretném, hogy itt leld végedet az orosz hómezőkön, ezt valóban nem szeretném, ha már Napóleon, az a francia csirkefogó is megúsza. Ezt érdemei elismerése mellett mondom, amelyekre már nem emlékszem. Még hogy az Isten is itt lehelje ki a páróját, az oroszoknál, azt már nem, ha addig élek is. És megígértette velem, hogy nem fogok idegen hatalmakat hibáztatni az esetért.

ANGYAL Hoppá! Megvan! Ez a magyar sors!?

VITÉZ Mire gondolsz?

BÁTYUS Hát arra, hogy mi a magyar sors?

ANGYAL Az idegen nagyhatalmak?

VITÉZ Nagyok és idegenek, nemdebár. Az Isten például, úgy érted. Erre céloztál?

ANGYAL A látható és a láthatatlan idegen nagyhatalmak.

BÁTYUS A levegőbeli hatalmasságok, akik ellenünk vitézkednek... Bocsánat, Vitéz, bocsánat.

VITÉZ Várd ki a végét.

ANGYAL Van vége, tudtam. Vége van, nincs kiút.

VITÉZ Az apám vagy a nagyapám mesélte, papok voltak mindketten. Vagy a nagyapám nagyapja. Ő is pap volt. És annak a nagyapja is. Ezek közül az egyik, azt hiszem, én vagyok.

ANGYAL Melyik, Vitéz?

BÁTYUS *súgva*. Nem tudja, lefogadom.

VITÉZ Márciusban, a forradalom napján, vagy októberben, a forradalom napján... Nos, minden évben azon a jeles napon megkondgatta a harangokat, kis idő múlva fölment a szószékre és elmesélte ezt a történetet a saját nagyapjáról. Vagy annak a nagyapjáról. Senki nem jött ilyenkor a templomba, mert féltek, mint a vöcsök.

BÁTYUS De hát mitől féltek?

ANGYAL A hatóságoktól.

VITÉZ Úgybizony.

BÁTYUS Értem.

ANGYAL Mit értesz te ezen?

VITÉZ De őt ez nem zavarta egy fikarcnyit sem, fölment a szószékre és elmondta a történetet.

ANGYAL Halljuk, halljuk.

VITÉZ Ezt mondta az Úristen is, pontosan ezt. Halljuk, halljuk.

ANGYAL A mennyei seregek nevében nyilatkozhatott.

BÁTYUS És megmenekültél. A történeted miatt, amit az Istennek mondtál. Hát tudod, kinek meséld be!

VITÉZ Amint elmondtam nagyapám történetét, a távolban egy gyufalángnyi fényt pillantottam meg, nem nagyobb, esküszöm, és mintha föl-alá szaladgált volna a hómezőn.

BÁTYUS Lidércfény. Hülyeség.

ANGYAL Megmenekült, Bátyus, hát itt van a szemünk előtt.

VITÉZ Ezt azért még ne siessük el...!

ANGYAL A történetet. Hallani akarom a történetet. *Úgy mondja, ha mondja, mint egy buta aforizmát.* A történetben Isten elszólja magát.

BÁTYUS Bolond. Kötözni való bolond. Ez nekem is eszembe juthatott volna...!

ANGYAL De nekem jutott eszembe először. Ha-há!

VITÉZ Jó neked, ha így hiszed, Angyal. Ez mindenképpen segít.

BÁTYUS Folytasd, Vitéz. Mondjad már.

VITÉZ De azért valamire még föl lehetett volna figyelni.

BÁTYUS Stop! Én mondom előbb.

ANGYAL Na mondjad, nagyokos.

BÁTYUS Hát hogy az Isten, meg hát... Nem tudom.

VITÉZ Angyal?

ANGYAL Hát... Megvan! Az üres templom.

BÁTYUS És az öreg, vagy ki, mégis végig mondta a történetet. A nagyapjáét. Az ükapjáét. A szépapjáét. A kongó, üres templomban. Ha-há. Tovább, tovább.

VITÉZ Fölment a szószékre, palástban, teljes ornátus, ahogy illik. Márciusban. És egyedül.

Nagyapám nagyapja Kossuth Lajos tábori papja volt és amikor vérbe fojtották a forradalmat, őt is vésztörvényszék elé állították. Akkor az öreg előhúzta belső zsebéből, a szíve felől a Kossuth saját kezű aláírásával jegyzet menlevelet és átnyújtotta a bírónak. A bíró megnézte majd se szó se beszéd apró darabokra tépte és szétszórta a fecniket.

BÁTYUS *szörnyülködve felkiált.* Jézus!

ANGYAL Mária!

VITÉZ Mire nagyapám nagyapja lehajolt, egyenként összeszedte, megcsókolta a markában tartott, összetépett szabadságlevelet, és visszarakta a kabátja belső zsebébe, a szíve fölé.

ANGYAL Kötél általi.

BÁTYUS Nem kétséges.

VITÉZ Erre még szükségem lehet, még fogják ezt kérni tőlem, ha nem itt, akkor túl, ezt mondta a nagyapám. Mire a bíró:

Zene, fény

MÁRIA *szigorúan* Tekintsük ezt utolsó kívánságának és mondjuk ki a kötél általi igent.

Gúnyyal. Pusztuljon. Segítsük hozzá a végső győzelemhez. Legyen hős. *Pajkosan.*

Halál... Halál... Halál...

Zene, fény, vissza

ANGYAL Ugyanaz a nő, felismerem.

BÁTYUS Mária.

VITÉZ Ezek után lejött a szószékről, körbejárta a templomot, még gyomlált is, úgy ahogy volt, palástban, és hazament.

ANGYAL És egy gyufalángnyi fény kezdett fel-alá szaladgálni, jól láthatóan bicegve, a hómezőn.

VITÉZ Nagy csend lett.

ANGYAL Elnémultak a szüntelen éneklő mennyei seregek.

VITÉZ Pontosan. Honnan tudod?

BÁTYUS Tovább.

VITÉZ Nem fűzött hozzá semmit az Isten se, hacsak a fényt nem tekintjük válasznak. Én meg elindultam a világosság felé. Ahogy közeledtem, a fény egyre nagyobb lett, mire embermagasságnyira nőtt, már hallottam, hogy valaki a nevemen szólít. Egyik fogolytársam volt, a legjobb barátom. Valami lipován fiú, vagy mi, egy szót sem tudtunk váltani egymással, de neki is hiányzott az egyik lába, a jobb, és sokszor lehattunk egymás segítségére. Felgyújtotta magát. Azt mondják, már szürkületkor elkezdte az üvöltözést, a nevemet kiáltotta, és meztelenül rohant körbe-körbe a kerítésen kívül. Az örök hagyták, azt mondták, már régen megbolondult. Bolond Huszár, így hívta mindenki. Aztán lecsapolta az üzemanyagot a parancsnok terepjárójából és felgyújtotta magát. Így találtam vissza a táborba.

ANGYAL A rohadék!

BÁTYUS Kire gondolsz, Angyal?

ANGYAL Nagyon jól tudod, hogy kire.

BÁTYUS Nevezd nevén.

ANGYAL De hát nem tudom a nevét. Ez a bökkenő.

BÁTYUS Az már igaz.

VITÉZ Később próbáltam megbeszélni vele.

ANGYAL Kivel?

VITÉZ Hát vele, tudod. Többször felvettem neki. De ő hajthatatlan maradt. Megmondtam neki, nem volt fair, amit csinált, én igazán meghalhattam volna, egyik lábam itt, a másik ott, miért kellett ezt csinálni velem. Mire ő csak annyit mondott: ezt nem lehet másképp, hagyd rám, Vitéz, ez nem a te dolgod.

ANGYAL Az ősi rend, gondolom, erre hivatkozott. Nem lehet másként? Csak így?

VITÉZ Így.

TIZENHARMADIK JELENET

Zene, amiből kihallatszanak a harci zajok. A párbeszéddek lelassulnak

ANGYAL Álmodjunk még egyet. Szeretném látni Máriát, mielőtt a szökéshez látnánk.

BÁTYUS Nem! Döntsük el, ki szökteti meg a másik kettőt. Azonnal. Húzzunk sorsot. Még van három téglánk.

VITÉZ Nap? Hét? Hónap? Év? Évszázad?

ANGYAL Nagyon fárasztó.

BÁTYUS Hány éves vagy, Vitéz?

VITÉZ Nem sokára betöltöm a tizennyolcat.

ANGYAL Tizennyolc?

VITÉZ Ha a szabadságvesztések idejét számolom. Márpedig én csak azt számolom.

BÁTYUS Jó. Nagyon jó.

VITÉZ Csak ezt, a többi nem számít. Fogság, börtön, börtön, fogság. Sehol egyetlen asszony. Tizennyolc év, húsvétkor. Akkor leszek nagykorú. Megünnepeljük. És te? Mikor születted?

BÁTYUS Ha a vizsgálati fogságot nem számítom...

VITÉZ Azt ne is számítsd, az még a magzati idő. Akkor még minden bizonytalan.

BÁTYUS Januárban lennék egy. De én nem érem meg azt a kort, amit te.

ANGYAL Kivégeznek.

BÁTYUS Azt ígérték.

VITÉZ Attól ne félj.

BÁTYUS Jó, nem félek. Kösz.

ANGYAL De félsz.

VITÉZ És te, Angyal?

ANGYAL Egyidősök vagyunk a Bátyussal.

VITÉZ Igen?

ANGYAL Igen. Kötél általi igen.

VITÉZ Nincs halál, mondtam már? Legalábbis én alapvetően meginogtam ebben a kérdésben. Nekem nem tud úgy istenigazából összejönni egy.

ANGYAL Csak fel a fejjel. Ne veszítsd el a reményt. Egyszer csak kifogysz a történeteidből és majd akkor jön a békés exitus.

BÁTYUS De legalább dohány van?

VITÉZ Az van, az itt mindig van. A halálraítélt még kivégzés előtt is elszívhat egy cigarettát. Az utolsó pillanatban. Pap, cigaretta: ez a sorrend. Úgyhogy ne félj, a lélek már korábban elszáll a füsttel, a többi meg gyerekjáték. Nincs halál, ezt jegyezd meg,

ebből is látszik. Ők meg életben maradnak, ez a bosszú. Nem veszik észre, hogy életben kell maradniuk. Mintha vakok volnának. Nagyon mulatságos.

BÁTYUS *hitetlenül*. Nagyon, bizony...

ANGYAL Szökjünk meg, Vitéz.

VITÉZ Megszökünk.

ANGYAL Én felkeresem Máriát, és megint elveszem feleségül. És... Istenem, micsoda élet vár ránk.

BÁTYUS Vagy én veszem el.

ANGYAL Te egy másikat, jó? Egy másik Máriát. Vagy inkább Amált.

BÁTYUS Jó, legyen. Na és ki lesz közülünk a gyufa? A lipován fiú.

ANGYAL Én nem... Énrám várnak... Jó, húzzunk sorsot.

BÁTYUS Előbb döntsük el mégis, kié lesz Mária. Lehet, hogy utána már nem kell sorsot húzni.

ANGYAL Nem! Nem egyezem bele! Mária az enyém. Azt mondta, ad egy esélyt, ha feltámadunk, mint porából a nemzet szokott, akkor igazunk volt. És velem jön. Élni fogunk...

BÁTYUS De addig is ismételjük el a tervet. Amikor beáll a sötétség, te Angyal abban a pillanatban...

ANGYAL És hogyan lesz itt sötét? A börtönben. Itt minden világos.

BÁTYUS Éjjel-nappal.

ANGYAL Vitéz? Van ötleted?

BÁTYUS Vitéz?

VITÉZ Hány téglá van még, Bátyus?

BÁTYUS *megnézi*. Lássuk csak. Atyaúristen! Ez az utolsó! Ezek a hóhérok mindjárt jönnek értünk.

ANGYAL Eljött a cselekvés órája.

VITÉZ Gyertek ide, gyorsan. Már csak pillanatok vannak hátra. Körém, körém, egy-kettő.

ANGYAL Itt vagyunk, Vitéz. Segíts.

VITÉZ Nagyszombat éjszaka van, közeledik a feltámadás ideje. Fogjátok meg a kezemet, jó szorosan. Koncentráljatok. Legyen sötétség.

ANGYAL Hogy-hogy?

BÁTYUS Legyen inkább világosss...

ANGYAL Nehogy kimond! Csak azt ne!

VITÉZ A sötétségben az örök megzavarodnak, mint a sírnál örökös katonák a feltámadáskor.

ANGYAL *lelkesen, hülyén.* Úgy van, úgy van. Felpattan a zár és szabadok vagyunk.

BÁTYUS Hát hogy is mondjam...

ANGYAL Kussolj már, Bátyus, hogy nem érted...?!

Zene, hanghatások, mint valami szokatlan esemény előtt. Egyre inkább színház, amit csinálnak, bejelentetten, szertartásosan

VITÉZ Én mondom előbb.

ANGYAL Jó.

BÁTYUS Tudtam.

VITÉZ Legyen sötétség.

ANGYAL Legyen sötétség.

BÁTYUS Legyen sötétség.

Nagy hangzavar támad, agyúszó, gépfegyverropogás, katonai repülőgépek zúgása, kintről jajveszékelések, sikoltások, kiáltások hangjai, mint egy nagy katasztrófa idején

ANGYAL Tűnés!

BÁTYUS Uzsgyi!

ANGYAL Vitéz, gyere már... Az Istenért...

BÁTYUS Ott fogsz megrohadni, Bicebóca...!

ANGYAL Bolond huszár...!

Lassan elcsendesedik minden, szertefoszlik, mint egy álom, olyan zenét hallunk, mintha a várbörtön köddé válna, sűrű köddé. Eső

MÁRIA Angyalom...! Bátyus...!

ANGYAL Mária!

BÁTYUS Mária?! És Amál?

MÁRIA Erre most nincs idő. Vetkőzz, azonnal... Te is, Bátyus. Vetkőzz, ha mondom... Itt vannak a ruhák... Tessék átöltözni... Öltözzünk át mindannyian... Aztán meg eltűnünk, mint a kámfor...

*Átöltöznek, a szemünk előtt. Belépnek a jelenbe. Puskaropogás, kiáltások. Eső. Mária
énekelni kezd, úgy hangzik, mintha a színházról szólna*

Álmodban ébredek,
Szóról szóra élek,
Tengerzöld éjjelek,
Tisztására térek.

Szóról szóra élek –
Érints meg, nem ismersz?
Hoznak pengefények –
Nem is mersz, nem is mersz...

Tengerzöld éjjelek,
Szerelem, szabadság...!
Mire jössz, elmegyek,
Nem is ismerek rád.

Tisztására térek
Alig mondhatónak,
Csupa vér meg ének
Emléke a szónak.

Álmodban ébredek,
Visszhang, szabad szólam...
Ég veled, éj veled –
Emlékezz meg rólam.

Vége